

Germà Colón, el savi romanista de la llengua catalana

Fam, misèria, desolació, repressió, por... La postguerra espanyola era pura lluita per la supervivència. Els queviures escassejaven, el pànic a la repressió era absolut i les tragèdies quotidianes s'enfosquien al caliu de la consolidació de la dictadura. En aquella època d'estretors, llibertats arrasades i somnis d'emancipació trucats, els indrets en els quals emergia la cultura eren tota una bafarada d'esperança dintre de la decadència diària. Unes clarianes de difusió dels diferents coneixements que Germà Colón, aleshores un adolescent nascut l'any 1928 a Castelló de la Plana, va gaudir gràcies a la seua amistat amb el bibliotecari Lluís Revest.

Menut, miop i extremadament amable en el tracte, el bibliotecari de l'institut en el qual va cursar els seus estudis va introduir-lo als grans clàssics. Autors com ara Isabel de Villena, Joanot Martorell o Teodor Llorente van entrar en l'imaginari literari de Colón gràcies a la passió per les lletres d'aquell guardià dels llibres. Una estima per la cultura i la llengua que Germà Colón arrossegaria durant tota la vida fins a convertir-se en un dels màxims romanistes internacionals i experts en lexicologia catalana. Tot un expert amb una carrera prolífica a terres helvètiques, malgrat tenir sempre Castelló al cor, que el passat diumenge faltava amb 91 anys. La pandèmia del coronavirus ha silenciats les paraules d'un autèntic savi, d'una persona fermament compromesa per aquell idioma que va aprendre de xicotet a la seua llar, malgrat restar perseguit.

Segons narra l'escriptor valencià Xavier Serra a l'obra *Biografies parci-*

La Filologia Romànica està de dol. El catedràtic emèrit de la Universitat de Basilea i expert en lexicologia catalana, el castellanenc Germà Colón, ha faltat amb 91 anys, víctima del coronavirus. Amb la seua mort, marxa el primer romanista de l'Estat espanyol, el qual va destacar pels seus treballs al voltant de la caracterització del català com a llengua gal·loromànica i les interferències entre l'espanyol i el català. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans, ostentava la Creu de Sant Jordi i la Gran Creu d'Alfons X el Savi.

Per Moisés Pérez / @MoissPrez

als. Nascuts abans de la guerra (Afers), Colón provenia d'una família humil, en la qual la seua mare era votant de la Confederació Espanyola de Dretes Autònomes (CEDA) i el seu pare un republicà convençut que introduí la papereta del Front Popular a les urnes el febrer de 1936. Matriculat en una escola regenta-

da per les monges carmelites ubicada en un carrer de la ciutat que duia el seu cognom, "d'infant fou un alumne d'aplicació escassa, poc llegidor, encisat per la llibertat de la vida al carrer". Un xiquet que va observar com el seu pare es lliurava de combatre a la Guerra Civil espanyola.

Tot i estalviar-se la tràgica loteria de les trinxeres, el seu progenitor va ser víctima de les confiscacions il·legals falangistes. "L'estudi de fotografia del pare fou provisionalment confiscat. Dos fotògrafs gallecs que acompanyaven l'exèrcit franquista en prengueren possessió. El pare de Germà Colón passà, així, de propietari a empleat", relata al llibre. Al cap de pocs anys, tanmateix, aconseguiria recuperar l'estudi fotogràfic. Això sí, va haver de fer front a la competència dels fotògrafs acèrrims a la dictadura sanguinària.

La passió per les lletres de Colón va provocar que cap al final del batxillerat "s'iniciara en les reunions de la Societat Castellonenca de Cultura". "Hi conegué el metge lletraferit Àngel Sánchez Gozalbo, l'arqueòleg Francesc Esteve, el poeta Bernat Artola, l'apotecari Calduch... Parlaven de la confecció del *Boletín* i de les nombroses revistes doctes que els arribaven d'arreu d'Europa —la Castellonenca intercanviava el seu butlletí amb moltes societats erudites", exposa Serra, qui exemplifica les penúries econòmiques de la nissaga de Colón: "Durant un temps, la família pogué sobreviure gràcies als duros de plata que el pare i la mare havien amagat a sota d'una rajola del dormitori".

Lenamorament cultural, fomentat també pels llibres que hi havia a la seua casa per herència d'un familiar advo-

cat, dugueren Colón a estudiar lletres. “El seu professor de literatura a l’institut, Eduardo Fernández Marqués, li insistí perquè anés a fer aquests estudis a Madrid. Els ‘sabuts’ [en referència a la Societat Castellonenca de Cultura], en canvi, li insistiren, unànimement, perquè els cursés a Barcelona. Ni una opció ni l’altra no semblaven viables, en principi, perquè la família no tenia prou diners”, escriu Serra. Colón aconseguiria superar l’entrebanc econòmic matriculant-se com a alumne lliure, és a dir, acudint només als exàmens de final de curs. La fórmula havia estat provada a Castelló pel falangista Mossèn Guinot, qui va animar Colón per emprendre aquesta via. D’aquesta manera, Colón estudiaria a Barcelona, on s’introduiria dintre del món acadèmic de les llengües. A la capital principatina s’allotjava a la llar de l’oncle-avi Joaquim Rius.

“Va llicenciar-se amb el mestratge dels professors Antoni Maria Badia i Margarit [encarregat de gramàtica històrica de l’espanyol] i Martí de Riquer [qui ensenyava literatura medieval]”, comenta José Enrique Gargallo, catedràtic de Filologia Romànica de la Universitat de Barcelona. “Martí de Riquer era un professor enèrgic i molt decidit, que irrompia en la càtedra explicant a crits la lliçó del dia. La pròtesi de goma negra, semblant a un guant, que duïa —havia perdut una mà combatent en la guerra— li donava un aspecte encara més marcial. En les seves lliçons, juntament amb els textos antics castellans i provençals, comentava textos medievals catalans, però no es pot dir, ni de bon tros, que fos un catalanista”, complementa Serra a la citada obra. “Era un addicte al règim del general Franco, com el valencià Mateu i Llopis. Mateu, que havia estat valencianista abans de la guerra, només usava el català quan parlava amb el seu paísà Colón”, agrega.

Instal·lat a Barcelona a partir del tercer curs gràcies al fet d’haver trobat feina de mainader per als escolapis del carrer de la Diputació, va llicenciar-se el 1951. “A l’any següent, va doctorar-se a la Universitat de Madrid amb una tesi sobre la dialectologia de Castelló, la qual cosa mostrava l’interès de Colón per la seua llengua materna”, indica Gargallo. En aquells moments, de fet, el lingüista havia estat contractat pel professor Badia com a ajudant de classes pràctiques de

ROBERTO RUIZ/TALLER D'IMATGE DE LA UNIVERSITAT DALACANT

la seua càtedra de Gramàtica històrica de l’espanyol. Plegats anunciaren un atles lingüístic del domini català, el qual van publicar en francès al primer número de la revista científica *Orbis*.

Referència internacional

Gràcies a una beca del Consell Superior d’Investigacions Científiques, Colón va marxar a estudiar a Lovaina, una ciutat situada a l’est de Brussel·les. Al centre universitari catòlic de la ciutat belga, va conèixer un dels romanistes més prestigiosos, Sever Pop. “Pop, que era un home expansiu i poc convencional, acollí Colón admirablement. Li regalà, d’entrada, alguns dels seus llibres i el convi-

dà a visitar-lo, en privat, cada setmana. En aquestes visites, Pop anava posant en mans de Colón els llibres que més li convenien per a la seua formació. Llibres sobre dialectologia, sobre romanística... A mesura que Colón els digeria, els anaven comentant”, narra Serra. I afegeix: “A més del curs de Dialectologia, que era d’assistència obligatòria per als alumnes de la Secció de Filologia Romànica, Pop professava a la Universitat de Lovaina un curs de romanès. Com que l’únic alumne matriculat era Colón, tots dos anaven sovint a fer les classes en una pastisseria”.

Arran d’aquella estada a Lovaina, Colón publicaria el seu primer treball

#Nou Temps

**EL PRIMER
SETMANARI
EN CATALÀ**

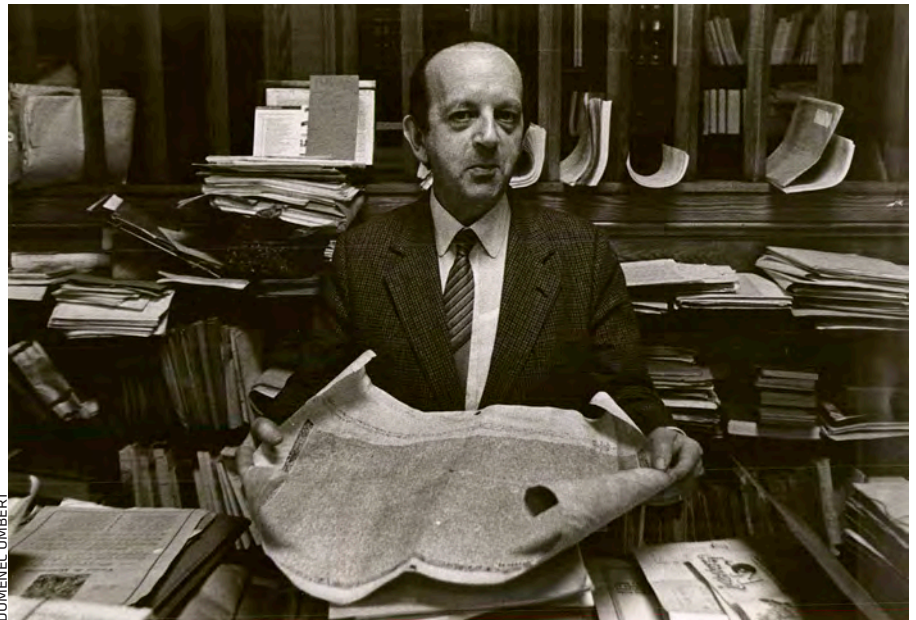

**EL NOSTRE,
EL TEU!**

www.eltemps.cat

FES-TE'N SUBSCRIPTOR

a subscripcions@eltemps.cat
o telefona al 902 131 025

DOMÈNEC UMBERT

→ filològic seriós: “El concepte de ‘tardor’ en català i la seva posició entre les llengües romàniques”. Però la inquietud i una carta del professor Walther von Wartburg, una figura de renom de la romanística, van dur-lo cap a la Universitat de Basilea, a Suïssa. “La tesi doctoral que presentà a Madrid, el 1952, és encara la tesi d’un filòleg de formació barcelonina interessat pels dialectes valencians del català. La tesi d’habilitació de Basilea, en canvi, és la tesi d’un romanista integral sobre un aspecte característic de la llengua catalana. Tot i tenir sempre el català com a centre màxim d’interès, l’abast del plantejament és distint”, explica Serra.

La seua arribada a Basilea, de fet, coincideix amb el treball de Von Wartburg sobre la història completa del vocabulari gal·loromànic, és a dir, del francès, l’occità i el francoprovençal. “Una de les obres cabdals de Colón, de fet, serà sobre la caracterització del català, és a dir, respecte si la nostra llengua formava des del punt de vista lèxic dintre dels idiomes gal·loromànics o dels romànics hispans, com ara l’aragonès, el portuguès o el castellà”, indica Josep Martines, professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat d’Alacant. “Es tractava d’un debat que tenia un rerefons ideològic molt atiat. Hi havia qui defensava la via hispànica, altres la gal·loromana i una tercera que parlava d’una llengua pont. Colón va mostrar com des del punt de vista lèxic tenia un

origen gal·loromànic, la qual cosa està exemplificada amb mots com ara ‘matí’, ‘taula’ o ‘finestra’, que tenen la mateixa forma del francès i l’occità”, detalla.

Una figura única

“Colón és dels lingüistes més importants que hem tingut als Països Catalans. Ha marxat una personalitat molt gran”, ressalta Martines, qui recorda els nombrosos premis que va rebre, com ara la Creu de Sant Jordi en 1985, la seua prolífica obra lingüística i la seua participació en la comissió assessora per a la publicació de les obres completes de l’intel·lectual mallorquí de l’edat mitjana, Ramon Llull. “També va tenir un paper important en l’estudi de la lexicografia castellana. No debades, van atorgar-li un premi de la rellevància de la Gran Creu d’Alfons X el Savi. Era una persona que estimava i coneixia el nostre àmbit lingüístic i que, de manera indubtable, defensava la unitat i la integritat de la llengua”, destaca Gargallo.

Amable, de trets bohemis i amb una vasta cultura, així com membre numerari de l’Institut d’Estudis Catalans, va crear una fundació per tal de donar la seua biblioteca particular, on hi havia més de 20.000 llibres, a la Universitat Jaume I de Castelló. “Al seu cor, sempre hi havia la ciutat en què va néixer i criar-se”, destaca Serra. Un cor, però, que el passat diumenge va deixar de palpitari, deixant una profunda tristesa al món cultural i lingüístic de tot l’àmbit catalanoparlant. ●